

عوامل مؤثر در تغییر کاربری میراث صنعتی به بناهای عمومی؛ مورد مطالعه: موزه حیات وحش هفت چنار و گالری موزه زمان شیراز

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۰۱

کد مقاله: ۴۳۲۶۱

میلااد اجلالی دیز^۱، مونا صداقتی دافچاهی^۲،

مهسا دلشاد سیاهکلی^{۳*}

چکیده

اکثر بناهای صنعتی که حامل میراثی ارزشمند از معماری و صنعت دوران گذشته‌اند به‌طور عمدی بدون استفاده رها شده‌اند. جهت حفاظت از این آثار گران‌بها، در برخی از این بناها به دلیل منسوخ شدن عملکرد اولیه، کاربری‌های جدیدی جریان دارد که می‌توان به کاربری‌های عمومی اشاره کرد. سؤال اصلی این است: چه عواملی در تغییر کاربری بناهای صنعتی به بناهای عمومی تأثیرگذار است؟ در پژوهش فوق ابتدا در ادبیات موضوع به جمع‌آوری مؤثرترین عوامل انطباق‌پذیری پرداخته می‌شود که شامل پنج بخش است، سپس دو نمونه را که دارای یک نوع عملکرد هستند، براساس بخش‌های دوم و سوم ادبیات موضوع ارزیابی می‌شوند. پژوهش فوق در تلاش است تا با بازبینی دقیق‌تر در چالش‌ها و فرصت‌ها علاوه بر حفظ ارزش‌ها، باعث تجدید کاربری سازگارتر میراث صنعتی شود. پژوهش فوق پژوهشی کاربردی و از نوع مطالعه موردی و پیمایشی است. براساس نمونه‌های مورد مطالعه با در نظر داشتن بخش دوم و سوم معیارهای جمع‌آوری شده در بخش ادبیات موضوع، از افراد غیرمتخصص و متخصص پرسش‌هایی می‌شود، پاسخ به سؤالات با توجه به مؤلفه‌های بخش دوم و سوم پیشینه تحقیق تحلیل می‌شود. نتیجه تحقیق فوق بر آن است که گالری موزه زمان شیراز نسبت به موزه حیات وحش هفت‌چنار تطابق بیشتری با معیارهای جمع‌آوری شده داشته است، انتخاب رویکرد طراحی مناسب رابطه متقابلی با حفاظت، اصالت بخشی و جنبه‌های زیبایی‌شناختی در تجدید کاربری در بنا دارد.

واژگان کلیدی: میراث صنعتی، استفاده مجدد از بنا، سازگاری بنا، معماری داخلی، باززنده سازی

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری داخلی: دانشکده هنر و معماری، گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد لاهیجان، لاهیجان، ایران

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری داخلی: دانشکده هنر و معماری، گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد لاهیجان، لاهیجان، ایران

۳- استادیار و عضو هیئت علمی گروه معماری: دانشکده هنر و معماری، گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد لاهیجان، لاهیجان، ایران

(نویسنده مسئول) Delshad_mah@liau.ac.ir

۱- مقدمه

بناها به دلایل بسیاری در نتیجه تغییرات شیوه های صنعتی و اقتصادی، تغییرات آمار جمعیتی، افزایش هزینه تعمیر و نگهداری و بدون استفاده می‌شوند و اصولاً به دلیل آنکه عملکردی که برای آن استفاده می‌شدند زیاد مناسب نیست و کاربری زنده و جدیدی برای آن شناخته نمی‌شود، بناها به منظور زندگی سودمندان به تدریج تغییر می‌کند و به طور پیوسته بر اساس نیازهای کاربر به روز می‌شوند (ارباسلی، ۱۳۹۳). از آنجایی که میراث صنعتی غالباً به دلیل فقدان آگاهی، ثبت، شناخت، محافظت و بواسطه تغییر روندهای اقتصادی، تصورات منفی و مسائل زیست محیطی در خطر هستند به لحاظ ضوابط و قوانین مشمول حفاظت و نظارت چندانی از سوی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری نمی‌باشند و نظارت چندانی بر آن‌ها صورت نمی‌گردد. هرچند که در چندسال اخیر با آگاهی سیاستگذاران اصلی در حوزه شهرسازی و معماری کشور نسب به مقوله میراث صنعتی توجه بیشتری به این آثار شده و موضوع حفاظت از آن‌ها به ویژه از طریق تغییر کاربری تطبیقی با تصویب قوانین جدید از سوی شورای عالی شهرسازی و معماری کشور صورت گرفته است، ضرورت این تحقیق جمع‌آوری اطلاعات جامع و کامل در راستای حفاظت و تغییر کاربری در میراث صنعتی می‌باشد. پژوهش فوق دارای دو سؤال است:

۱- مهم‌ترین عوامل تأثیر گذار در تغییر کاربری میراث صنعتی به بناهای عمومی چیست؟

۲- اساس عوامل شناسایی شده، انطباق کاربری در نمونه‌های مورد مطالعه چگونه است؟

در تحقیق فوق دو نمونه برای مطالعات موردی انتخاب شده است (موزه آثار طبیعی و حیات وحش هفت چنار، گالری موزه تارو پود زمان شیراز) که در گذشته دارای کاربری صنعتی بوده اند و در حال حاضر دارای کاربری عمومی (موزه) هستند. هر دو از نمونه‌های قابل ذکر و مطرحی در کشور هستند که انطباق کاربری در آنها صورت گرفته است. در این تحقیق ابتدا با مطالعه در بخش ادبیات موضوع، به شناخت مؤلفه‌های مؤثر در تجدید کاربری میراث صنعتی به جهت انطباق پذیری بیشتر پرداخته می‌شود. نمونه‌های مورد مطالعه ی تحقیق فوق بر اساس بخش دوم و و بخش سوم مؤلفه‌های مورد مطالعه در ادبیات موضوع که نتیجه ی تجدید کاربری در نمونه‌ها را نمایش می‌دهند، ارزیابی میشوند. با وجود فراوان میراث های صنعتی در کشور، در پژوهش فوق بر چالش‌ها و فرصت‌های انطباق کارکرد جدید به میراث صنعتی، با هدف پایایی بیشتر در تجدید کاربری های آینده، به صورت تفصیلی بررسی می‌شود. مؤلفه‌هایی که بر اساس بخش دوم و بخش سوم (این دو بخش ثمره ی تغییر کاربری در بنا را نمایش می‌دهند) پیشینه تحقیق شناسایی شده اند، به صورت پرسش‌هایی که از افراد متخصص (معماران و کارشناسان میراث فرهنگی) و افراد غیر متخصص (مراجعه کنندگانی که نظارت کننده این نمونه‌ها بوده اند) شده، محاسبه گردیده است.

۲- مباحث نظری

۲-۱-۱- بخش اول (اقدامات لازم پیش از انطباق کاربری در بنا)

۲-۱-۱-۱- درخواست کاربر برای تغییر کاربری

از طرف تقاضا، سازمان‌ها دارای چهارگزینه ساده برای تهیه، کیفیت، مکان و فضا برای برآوردن نیازهایشان دارند. آن‌ها ممکن است تصمیم به خرید یا اجاره برای مسکنی مناسب بگیرند؛ آن‌ها ممکن است تصمیم بگیرند که محل اقامت خود را تغییر دهند، انطباق یا گسترش دهند؛ آن‌ها ممکن است تصمیم بگیرند که یک ساختمان جدید بسازند یا بازسازی شود؛ یا ممکن است یک استراتژی پیچیده که عناصر هر گزینه را ترکیب می‌کند اتخاذ کند. این نشان می‌دهد تقاضای کاربر می‌تواند تصمیم بگیرد بنایی را تخریب یا بازسازی یا اجاره و یا به فروش برسد (Douglas 2006).

۲-۱-۲- فهم اثر معماری

الف - شناخت: فرایند خلق در هنر و معماری بدون در نظر گرفتن شناخت شناسی اولیه با ابهام و خلط مفاهیم واژه‌ها همراه خواهد بود و حقیقت و ایده از جمله این واژگان هستند که گاهی بدون در نظر گرفتن جایگاه هر یک در حوزه شناخت، فرآیند آفرینش معماری را در جهتی ناهماهنگ با ساخت واقعی هنر سوق می‌دهد (اشرفی و نقی زاده، ۱۳۹۴).

- **شناخت بنا از منظر تاریخ نگاری:** تاریخ نگاری معماری عبارت است از گردآوری اطلاعات از بنا و توصیف خصوصیات ظاهری و شرح گزارش گونه‌ای از اثر این شرح معمولاً شامل توضیح است از دوره و تاریخ شناخت و موقعیت جغرافیایی بنا، خصوصیات شکلی و فرمی و مصالح ساخت و مقایسه تطبیقی بنا از آثاری که در زمان‌ها و مکان‌های مشابه یا متفاوت با آن در یک گونه‌ای واحد قرار میگیرند. هدف از این امر رسیدن به درک و فهمی از سیر تحول کالبدی آثار در یک گونه مشخص معماری و سبک شناسی اثر در زمان و مکان تعیین شده است (کلیجانی مقدم، ۱۳۸۴).

- **شناخت بنا از منظر فرم:** مقوله شکل و فرم و سیمای اثر معماری در رویکرد زیبا شناختی، ردویکرد فرمالیستی، مدرنیستی، ساختار گرا و حتی پدیدار شناسی مورد توجه است، اما نگاه به فرم اثر از منظر زیبا شناسی بنا به مثابه اثر هنری، متوجه آن رویگردی است که خصوصیات فرمی بنا از جمله تناسب، مقیاس، ریتم، تقارن و مانند اینها را محور توجه قرار می دهد و زیبایی اثر هنری را در پرتو آن می جوید و بدین ترتیب خصلت های متوجه فرم و هندسه بنا تحلیل می دگردند در رویکرد مدرنیست فرم ها از تزئینات و آرایه ها رها می شود و با هدف رسیدن به فهم ماهیت فرم تجزیه می گردد و نسبت آن با ذکرکد اهمیت می یابد. در رویکرد ساختار گرا آنچه که اهمیت می یابد ساختار شکل و تناسب میان اجزای تشکیل دهنده فرم اثر معماری است. لازم به تاکید است که فهم بنا از جنبه فرم در رویکرد فرم شناسی، زیبایی شناسی و ساختار شناسی در شناخت فرم اثر پایان می یابد. اما در پدیدار شناسی شناخت فرم در واقع گام مقدماتی برای طی دیگر مراتب فهم بنا محسوب می گردد (ایمانی و مومنی رنانی، ۱۳۹۱).

- **شناخت بنا از منظر ساختارشناسی:** در ساختار گرایی به مبحث شکل و محتوا پرداخته شده است که در حوزه شناخت اثر هنری جایگاه عمده ای دارد؛ زیرا در تاریخ فلسفه هنر و زیبایی شناسی بارها آیین هایی هنری مشاهده می شود که به نسبت میان شکل و محتوا اشاره دارند. بنابراین جنبه ی شناخت بنا می تواند در زمره اثر هنری باشد، به این معنا که با یافتن منطق صورت یا شکل اثر هنری می تواند به جهان آن راه یافت و به بحث محتوا و معنا پرداخت (احمدی، ۱۳۹۴).

- **شناخت بنا از منظر پدیدار شناسی هرمنوتیک:** در مقایسه با تاریخ نگاری و فرم شناسی و ساختار گرایی، فهم اثر معماری در مقایسه با تاریخ نگاری و فرم شناسی و ساختار گرایی، فهم اثر معماری در رویکرد هرمنوتیک به مفهوم دستیابی به معنای نهایی آن نیست در این رویکرد حد نهایی تأویل رسیدن به فهم بناست که این امر از مطالعه خود بنا محقق می گردد و گرایش به ارزش گذاری و داوری اثر ندارد. بنابراین رویکرد پدیدار شناختی به معنای فراتر رفتن از حد شرح و توصیف و رویکرد به مبناهای شکل گیری اثر یا به تعبیر معنایی خود واژه «تأویل» به اول بازگشتن است (احمدی، ۱۳۹۴).

فهم اثر در مرتبه فراتر از ادراک حسی، عبارت است از بررسی خاستگاه اثر با تحلیل نسبت میان اثر و معمار، بهره ور، محیط یا بستر زمانی و مکانی، «فرم»، «وظیفه بنا» و سیستم اثر. فهم اثر در این رویکرد تلاشی است برای نیل به پرسش اثر تا در مرتبه اعلا ی فهم مطالبات «جامعه» از دریچه «دغدغه های ذهنی مفسد» مطرح کردند و با پرسش از اثر معماری واقع فهم بنا تحقق یابد (ایمانی و مومنی رنانی، ۱۳۹۱).

ب- بیان در یک اثر معماری: بیان عمل شناساندن یا نمایانی چیزی است و هدف آن انتقال آن چیز به دیگرانی است که شاید با به کار گیری نشانه های آشنا و مشترک از شناخت آن چیدمان او و دیگران بتواند قابل انتقال ادارک و احساسات گردد (ماهوش، ۱۳۸۵).

ج- ارزش گذاری در معماری بنای تاریخی: با توجه به لزوم و اهمیت در نظر گرفتن مقوله ی ارزش در بنای تاریخی، تبیین جایگاه ارزشگذاری در مراتب نقد، در درک بهره برداری معاصر از آن نقش بسزایی خواهد داشت. اگر مراتب نقد را در معماری، شناخت، فهم، بیان، سنجش، ارزشگذاری و داوری بخوانیم، آنگاه جایگاه موضوع ارزش در این بررسی به خوبی آشکار خواهد شد (ضیاء شهبابی و ایمانی، ۱۳۹۲).

۲-۲- عوامل مؤثر در اجرا پروژه

باز طراحی فرآیند آماده سازی یک ساختمان برای کاربری جدید است این کار ممکن است مستلزم ایجاد تغییرات فراوانی در بافت و عملکرد بنا باشد (Brooker & stone, 2010). هدف استفاده مجدد تطبیقی، تدوین و سازمان دهی معیارهای تاثیرگذار می باشد تا بنای تاریخی با کمترین مداخله و هزینه، بیشترین بهره وری فضایی را برای آینده بناهای تاریخی ارائه دهد. چگونگی تعیین آینده مناسب برای ساختمان میراثی و تاریخی با معماری خاص در یک محل و زمان خاص و گسترش اقتصادی آن تعریف کلی برای استفاده می باشد (Peter Bullen, 2011). جایی که کمترین تاثیر از اهمیت و ارزش فرهنگی دیده می شود می تواند تغییر کاربری رخ بدهد. می توان با ارزیابی مداخلات تغییرات مناسب به حفاظت اصل بنا را دریافت کرد (Langstone 2013, A. Icomos 1999).

۲-۲-۱- حفاظت در برابر اثرات مخرب و آسیبها

حفاظت به معنی درمان عناصر بناهای منفرد و سوژه ها در مجموعه و همچنین درمان مواد و مصالح ساختمانی نیز به کار برده می شود که در چنین حالتی، حفاظت به تثبیت مواد و مصالح اصلی، تمیز کردن استحکام بخشی آثار محدود می گردد. در مجموع

باید خاطر نشان کرد که هدف اولیه و مقدماتی حفاظت، ایفا اصالت و تمامیت میراث فرهنگی محسوب می‌شود (فخاری تهرانی، و همکاران، ۱۳۷۲). از جمله اقداماتی که به منظور حفاظت از بناهای تاریخی در اکثر نقاط دنیا صورت می‌گیرد، باززنده سازی و بخشیدن حیات دوباره به آن با توجه ارزش های فرهنگی موجود است (Brooker & stone 2010).

۲-۲-۲- اصالت بخشی در عملکرد جدید بنا

در حین ایجاد هر تغییری، حفظ یکپارچگی و اصالت اصلی است که عمیقاً تمامی دیگر جنبه های طراحی را تحت تاثیر قرار می دهد. بدون یکپارچگی، کیفیات رنگ، تناسبات و جزئیات کاربردی بنا از بین خواهد رفت، به طور کلی هر عملی که اجازه ی نوآوری و خلاقیت را بدهد و در عین حال کمترین آسیب هنری را موجب گردد به ایده آل ها نزدیک تر است (EL sorady, 2013). برخی از پژوهشگران نیز اصالت را یک ویژگی ذاتی در اثر نمی دانند؛ بلکه آن را در حد یک صفت نسبی می شناسند که برای بررسی ویژگی های قابل اندازه گیری اثر، نظیر زمینه و بستر، استادکاری و فن، ماده و فرم می تواند بهره برداری شود (Lemaire & Raymond & stovel, 1994, 28-29).

۲-۲-۳- انطباق سازه ای بنا با عملکرد جدید بنا

طرح های تطبیقی اغلب شامل تعدادی از تغییرات در طرح، پیکربندی و ریخت شناسی ساختمان ها می شود. در بسیاری از موارد، این ها از ساختارهای طبیعی هستند یا پیامدهای ساختاری دارند. به عبارت دیگر، آن ها بر قطعات باربری ساختمان تاثیر می گذارند. این به این معنی است که ممکن است باعث افزایش و کاهش یا هدایت بارها از طریق عنصر آسیب دیده شود اگر در طراحی محاسبات درستی انجام نشود، چنین تغییراتی می تواند باعث فروپاشی یا تحریف یا به طور جدی تخریب می شود (Douglas, 2006).

۲-۲-۴- جنبه های زیبایی شناختی در تغییر کاربری بنا

تجربه های تغییر عملکرد در بازسازی بناها همیشه از منظر زیبایی شناختی نتیجه و بار منفی را با خود همراه دارد، اما در عوض ساختمان بازسازی شده با عملکرد جدید و متفاوت، در صورت اجرای صحیح می تواند تاثیرات بالقوه و مثبت در زیبایی را نیز ایجاد می کند (Boid, 2011).

۲-۳-۲- بخش سوم (عوامل قابل توجه در طراحی)

بسیاری از پروژه های بازسازی، در هنگام عملیات بهسازی ممکن است به صورت موفق تغییر کاربری نشوند. به عنوان مثال، "حفاظت" از بسیاری از بناهای تاریخی، همیشه به طور کامل موفق نبوده است. یکی از مشکلات اصلی با چنین طرح هایی این است که هویت اصلی ساختمان در هنگام تغییر یا تبدیل به سایر استفاده ها کاملاً از بین می رود. این می تواند تاثیر منفی بر روی بنا و محیط اطراف آن داشته باشد. برای دستیابی به سازگاری موفق از بناهای تاریخی، درک اهمیت طراحی معماری از محیط اطراف مورد نیاز است. این نیاز به در نظر گرفتن اصول طراحی مانند تعادل، تقارن و سبک مناهی می شود (Douglas, 2006).

۲-۳-۱- سادگی

سادگی و بی ادعایی در طراحی، یکی از معیارهای مورد توجه جهت حفظ و نمایش هر چه بهتر ارزش های بنا می باشد. ترک زبان و محمدمرادی، ۱۳۹۰).

۲-۳-۲- هماهنگی

ایجاد هماهنگی، موضوعی وابسته به ارتباط عناصر جدید و کالبد قدیم می باشد که در این میان خلاقیت می تواند اجزای متفاوت قدیم و جدید را به کلیتی واحد تبدیل کند. هدف از هماهنگی تقلید از عناصر بنا نمی باشد بلکه گاهی تفاوت باعث درک بهتر می شود. منظور از هماهنگی ایجاد یک کل واحد می باشد که اجزا آن در ارتباط درستی با یکدیگر به کار رفته اند. ضمن احترام به خصوصیات موجود، بیش از آن که از وضع موجود تقلید یا با آن رقابت کن، به آن کمک کند. این که آیا این امر با کپی برداری انجام می شود و یا از آخرین ابتکارات معماری جدید برخوردار خواهد بود، موضوع مورد توجه نمی باشد. چشم بایستی حس کند پدیده ی متجانس به محیط افزوده شده است (همان)

۲-۳-۳- برگشت پذیری

هر تصمیمی برای اعطای کاربری جدید و متفاوت برای بناهای ارزشمند تغییراتی را بر ساختار و کالبد به خواهد همراه داشت که این تغییرات بر مبنای نظر کارشناسان حفاظت و مرمت با در نظر داشتن اصل بازگشت پذیری صورت می پذیرد. به گونه ای که امکان بازگشت به شرایط ابتدایی برای آن فراهم باشد (ایمانی و محسنی، ۱۳۸۸).

۲-۳-۴- انتخاب رویکرد طراحی مناسب با بنا

الف- رویکرد نوگرا: طراحی با رویکرد نوگرا در بناهای تاریخی تلاشی است که طراحان با استفاده از ابزارها، مصالح، فرم و خطوط متفاوت با زمینه، خط و خطوط جدیدی به بنا در بخش های مختلف اضافه می گردد و تفاوت جدید و بروز بودن با ابزار و خطوط جدید نشان داده می شود که متفاوت با زمینه های قبلی و سنتی می باشد (نژاد ابراهیمی و شریفی سردرود، ۱۳۹۸).

ب- رویکرد زمینه گرا: زمینه و طراحی مبتنی بر زمینه توجه هم زمان کالبد به مولفه های اجتماعی، فرهنگی و زیستی در بستر طراحی می باشد و این می تواند با در نظر داشتن حفظ خطوط، بافت و رنگ در کنار مسایل مکانی انجام یابد (همان).

ج- رویکرد فرانوگرا: رویکرد فرانوگرایی، تلفیق مداخله نوگرایانه و فرهنگ گرایانه است و از اواخر قرت بیستم به بعد شکل گرفته است. این نگاه معاصر سازی فضاهای کهن را لازمه ی زندگی امروز می داند ولی مراقب است که کمترین آسیب ممکن را با بافت کهن که آن را واجد ارزش های فرهنگی اما نامناسب برای زندگی امروز می داند برساند (مقصودی و حبیبی، ۱۳۸۶).

د- رویکرد فناورانه: رویکرد فناوری در بناهای تاریخی استفاده از ساختارهای اجرایی جدید متناسب با تکنیک ها و فنون جدید می باشد این جریان با شکل گیری انقلاب صنعتی شروع گردید (أصفی و ایمانی، ۱۳۹۱).

براساس نتایج و دسته بندی نظرات طراحان و معماران می توان از شاخص هایی جهت خلق معماری معاصر ایران بهره جست. شاخص های مستخرج از بررسی اولیه و تحلیل پروژه های مورد نظر برای طراحی عبارت است از:

- استفاده از فناوری های نو در طراحی و ساخت بنا؛ مانند سازه های کابلی و چادری و غیره.
- استفاده از فناوری های نو در ایجاد شفافیت فضایی متناسب با ویژگی های طرح و سایت به وسیله هدایت نور یا مصالحی مانند شیشه و غیره.
- بهره گیری از فناوری های نو در ترکیب با عناصر و فرم های بومی و سنتی به صورت فرمال یا عملکردی.
- بهره گیری از فناوری های نو و مصالح جدید در ساخت آرایه ها و تزئینات و استفاده از رنگ و مصالح سنتی به صورت سمبلیک، هماهنگ یا در تقابل با مصالح مدرن.
- توجه به ویژگی های اقلیمی منطقه با بهره گیری از فناوری روز.
- بهره گیری از فناوری های نو در حفظ ارزش های خاص فرهنگی _ اجتماعی منطقه و اصول معماری سنتی در کنار قواعد، شرایط و ضوابط جدید (همان).

ه- رویکرد فرهنگ گرا: تجدید حیات به وسیله کنشگرهای گوناگونی نظیر اقتصاد، فرهنگ جایگزینی گروه های اجتماعی مسکن و غیره صورت میگیرد که یکی از مهم ترین گونه های آن، تجدید حیات مبتنی بر فرهنگ است. تجدید حیات مبتنی بر فرهنگ که یکی از رایج ترین رویکردهای تجدید حیات در جوامع پسامدرن است (Tallon, 2013). براساس مطالعات انجام گرفته و معماری موجود در هر محیط تاریخی و بر همین مبنا رویکرد های مداخله به سه جنبه اصلی در طراحی اشاره داشت مبنای الگوی معماری مداخلات خواهد بود.

- اصل اول: احترام و حفظ ارزش های تاریخی و فرهنگی در طراحی
- اصل دوم: حفظ و ارتقای ارزش های روز در بنا
- اصل سوم: استفاده از اصول ارزشمندی بنا (ایمان طلب و همکاران، ۱۳۹۶).

و- رویکرد مبتنی بر چیدمان: هنگام بازطراحی در رویکرد مبتنی بر چیدمان یکی از ویژگی های اصلی این است که بنای میزبان به عنوان صحنه یا عرصه ای برای اجرای یک نمایش تلقی می شود. معمار مجاز است که زیبایی و کیفیات ساختمان را آن طور که هستند، بخواند و بشناسد اما باید بنای میزبان را یک پیش زمینه بداند (Brooker & Stone, 2004, 131).

- **جایگذاری در چیدمان داخلی:** جایگذاری عملی است که میان ساختمان موجود و باز طراحی رابطه ای محکم ایجاد می کند و در عین حال اجازه می دهد تا هریک شخصیت قوی و مستقل خود را حفظ کند. جایگذاری چنان که از معنای لغوی اش پیداست، وارد کردن المانی جدید در دل یک ساختار از پیش موجود، یا در میان یا کنار آن است. عنصر جایگذاری شده را اغلب می توان مستقل و خصمانه دید، عنصر واحد و قدرتمندی که میان خود و ساختار حجم موجود تعامل حیرت انگیزی ایجاد می کند بهترین حالت آن زمانی است که اثر معاصر جدید و سرزنده بیشترین تمایز ممکن را

با کهنگی شکننده ی بنای موجود پیدا می کند و در نتیجه سبک ، زبان ، مصالح و شخصیت هر یک متفاوت است (Brooker & Stone,2004,104).

شکل ۱- روند انجام در تغییر کاربری بنای قدیمی (منبع:نگارندگان)

۲-۴-۲- بخش چهارم (فرآیند تغییر کاربری ابنیه صنعتی)

۲-۴-۲-۱- حفاظت از ابنیه صنعتی

یکی از پیش نیازهای حفاظت میراث معماری صنعتی شناخت ارزش ها و جایگاه آن در هویت معماری منطقه است که تأثیر زیادی در انجام تلاش برای حفاظت این میراث دارد. «گرچه تخریب این گونه واجد ارزش از بناهای صنعتی حاصل فرایندی چندین ساله و تدریجی است، اما حفاظت و باز زنده سازی آن ها می تواند امری ساده باشد و تصاویری زیبا و دل انگیز از فرهنگ کوتاه مدت و نسبتا و تاریخ منطقه را به نمایش بگذارد؛ مانند بازسازی شهر معدنی بروکن هیل که در بعضی سطوح موجب تغییر فرهنگ در مردم استرالیا شد» (Stepowski, J, 2009:209). حفاظت امری فراتر از نگهداری صرف میراث است؛ حفاظت راهکاری برای بررسی و تعیین کاربری جانشین برای ساختمان ها تامین نیازهای روبه ها و رشد جامعه، در عین نگهداری از ارزش و دوام میراث محسوب میشود (Muralid D, 2015:69-74). سهم بزرگی از مجموعه معماری مدرن متعلق به بناهای صنعتی است که همواره به دلیل تغییر در تکنولوژیهای تولید و شرایط اجتماعی و اقتصادی متعاقبی که همراه آن میآید با خطر روبهرو بوده اند. مقیاس، عملکردی بودن معماری و تکنولوژی مهندسی بناها و مجموعه های بدیع و پیشگام، چالشهایی بی سابقه برای حفاظت ایجاد نموده که در اغلب موارد منجر به آمیزشی از حفاظت و توسعه شده اند. موزه تیت مدرن در لندن مثال مناسبی از این نوع توانمندسازی است. در فرآیند حفاظت از آثار صنعتی، ابعاد زیست محیطی و اقتصادی هرگز از ابعاد فرهنگی و اجتماعی جدا نیستند. امروزه میراث صنعتی به عنوان یکی از عناصر اصلی شهر بیش از هر زمان دیگری تسریع کننده و سرمایه های برای توسعه مجدد شهری تلقی می شود (Luis L, 2011:687-96).

۲-۴-۲-۲- پایداری در تغییر کاربری میراث صنعتی

توسعه پایدار، توسعه ای است که نیازهای کنونی را بدون به خطر انداختن توانایی نسل آینده برای تامین نیازهایشان، تامین میکند، از این رو توسعه پایدار شامل انتقال ساختمانهای موجود از نسل گذشته به نسل آینده است و بناهای میراثی نتیجه این کار هستند، بناهای تاریخی ساختمان هایی هستند که توسط نسل گذشته حفظ شده اند، نسلی که منابع اقتصادی و اجتماعی بیشتری را به منظور حفظ امکان نسل بعدی برای دیدن این ساختمان ها مصرف کرده است (Fabbri K, 2013;14). در بسیاری از موارد افزایش طول حیات یک ساختمان به واسطه تغییر کاربری میتواند منجر به کاهش مصالح مورد نیاز، حمل و نقل، مصرف انرژی و آلودگی شود و بنابراین کمک شایانی به پایداری کند؛ اینها از جمله مواردی است که معیار زیست محیطی توسعه پایدار را برآورده میسازند. به علاوه، تغییر کاربری تطبیقی مزایای اقتصادی از طریق بهره وری انرژی و افزایش بهای ساختمان نیز به دنبال دارد. پایداری اقتصادی از جمله عواملی است که برای انتخاب کاربری ساختمان به گونه ای موثر عمل میکند و فقدان آن بنا را بلااستفاده خواهد ساخت تغییر کاربری تطبیقی بناهای تاریخی باید تضمین کننده تداوم زندگی اجتماعی باشد، این موضوع از طریق "تقویت سنت ها و فرمهای فرهنگی و با افزایش تنوع فرهنگی به شاخصه فرهنگی مکان کمک می کند (Yung EHK, 2012;36).

۲-۴-۳- سازگاری در تغییر کاربری ابنیه صنعتی

مفهوم تغییر کاربری سازگار به معنای تعریف عملکرد جدید برای ساختمان یا محوطه‌های است که به‌صورت خالی و متروکه رها شده است. باگذر زمان، گاه ارزش اقتصادی و کارکردی یک ساختمان یا محوطه کاهش می‌یابد و در نهایت دیگر قادر به تامین نیازهای مالکان و کاربران نخواهد بود (Häkkinen T, 2007; 24). تغییر کاربری تطبیقی به طور کلی این گونه تعریف شده است "هر اقدام ساختمانی و مداخله‌های برای تغییر قابلیت، عملکرد یا کارایی بنا به‌منظور انطباق دهی، استفاده مجدد یا ارتقای آن تا بتواند با شرایط نیازهای جدید سازگار شود (Langstone & Shen, 2007). یک الحاق باید با بنای تاریخی مرتبط باشد و به گونه ای طراحی شود که به صورت تابعی از بنای اصلی باقی بماند. برای حفظ یکپارچگی تاریخی بنا و محیط آن، الحاق جدید باید با بنای تاریخی سازگاری داشته باشد (Commission, St. Joseph Landmark, 2001)

۲-۴-۴- مداخلات در ابنیه صنعتی جهت تجدید کاربری

برنامه ریزی دقیق برای حفظ تعادل بین شخصیت تاریخی با سیستم‌هایی که در قالب پروژه تجهیز به ساختمان اضافه میشوند، از اهمیت زیادی برخوردار است. حفظ و نگهداری ویژگی‌های تاریخی ساختمان که با هویت آن پیوند دارند، بایستی با ارائه نقشه‌های تجهیز: نظیر سیستم‌های تهویه مطبوع، برق، لوله‌کشی، سیستم‌های ساختاری، موتیف‌های معمارانه و سیستم‌های مربوط به حمل و نقل، با برنامه استفاده مجدد به انطباق و سازگاری مطلوب برسند و در واقع بین تاریخ و ساختمان پس از تجهیز گفت و گویی مستمر که حاصل پایداری است، رخ دهد. ویژگی‌های طرح تجهیز موفق را میتوان در چهار بخش کلی طبقه بندی نمود که به صورت یکپارچه باید در طرح مورد توجه قرار گیرند. سیستم‌های جدید که در فرآیند تجهیز به منظور ارتقای ساختمان استفاده میشوند، باید به طرح معماری و ویژگی‌های اصیل ساختمان احترام بگذارند تا کاربری جدید با انطباق صحیح با خود ساختمان روی دهد و به بیان بهتر رویکرد مشفقانه در برخورد با این قبیل ساختمان‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (Update Building Systems Appropriately. WBDG, 2017).

ویژگی بعدی برگشت پذیری مداخلات می باشد؛ تجهیز سیستم‌های ساختمانی را میتوان با نصب و اضافه کردن لایه‌های جدید که قابل جا به جایی میباشند، امکان پذیر نمود. این ویژگی‌های جدید باید منجر به تخریب ساختمان نشوند و قابلیت حذف را داشته باشند (Liorens, Joseph & Zaneli, 2016; 155). مداخلات در فرآیند تجهیز همانطور که به بهبود امکانات برای بازدیدکنندگان و کاربران جدید می انجامد، همزمان نیز به زمان و ویژگی‌های بصری خاص و متفاوتی که در ویرانه‌های منظرهای صنعتی نهفته است، توجه دارد اعطای نقش موزه ای به سایت‌های صنعتی بواسطه استفاده مجدد، تجهیز و طراحی مسیرهای دید، گامی جهت افزایش مشارکت و حفاظت از طریق بالا بردن سطح آگاهی جامعه محلی میباشد و از دیگر عوامل مهم در انطباق دهی سایت‌های صنعتی در کنار حراست از الگوهای علمی یا میراث تکنولوژیک به شمار می آید (Douet, 2012).

برای حفاظت از بناهای تاریخی سه نوع مداخله می‌تواند دخیل باشد:

مداخله پنهان؛ مداخله درون سازه ای به گونه ای از مداخله اطلاق می‌شود که به شکل ظاهری و فیزیکی بنا، پس از مرمت و بهسازی لرزه ای نیز همانند شکل بنا پیش از مرمت و بهسازی لرزه ای باشد به عبارتی در پوسته خارجی و نما فرآیند بهسازی لرزه ای اعمال شده قابل رؤیت نیست (پارسائی و همکاران، ۱۳۹۶).

مداخله آشکار؛ با شیوه مداخله آشکار باید اقدام به الحاق اعضای تقویتی در پوسته‌های داخلی و خارجی شود به گونه ای که نمایان است و بیگمان بنای بهسازی شده دیگر اصالت و ساختار فیزیکی اصیل اولیه را نخواهد داشت (همان).

مداخله تجویزی؛ مداخله ای قابل اطمینان است که به شکل سینه به سینه آموزش و در بناها اجرا شده است. با بازخوانی و درک اهمیت و نقش سنت، آیین‌ها و جریان‌های اجتماعی و نسبت آن‌ها با مرمت سنتی که پیش از مرمت مدرن سال‌های متمادی رواج داشته است. به جهت یافتن قواعد و راهکارهای کارآمد ساده، به فرآیند بهسازی لرزه ای کمک می‌کند (همان).

۲-۵- بخش پنجم (فهم ابنیه صنعتی)

کمیته بین المللی حفاظت از میراث صنعتی، در منشور نیژنی تاگیل، میراث صنعتی را اینگونه تعریف می‌کند؛ بقایای فرهنگ صنعتی که دارای ارزش تاریخی، فنی، اجتماعی، معماری و علمی هستند و شامل ساختمانها و دستگاهها، تعمیرگاهها، کارگاه هاو کارخانه ها، معادن و محوطه های فرآوری و پالایش، انبارها و مخازن، مکانهای تولید، تبدیل و مصرف انرژی، حمل و نقل و تمام زیرساختهای آن میشده و نیز شامل مکانهایی که برای فعالیتهای جمعی مرتبط با صنعت مثل سکونت، عبادت و آموزش، مورد استفاده قرار می‌گرفتند (Falser, 2011).

مفهوم میراث صنعتی به آن دسته از کاربریهای صنعتی اطلاق می‌شود که دیگر واجد فعالیت صنعتی نیستند. این آثار شامل ساختمانها و ماشین آلات، کارگاه های آموزشی، کارخانه ها و کارگاه ها، معادن و محوطه های بهره‌برداری و پالایش، انبارها و فروشگاهها، مکانهای تولید، انتقال و استفاده از انرژی، حمل و نقل و کلیه زیرساختهای مرتبط با آن هستند. همچنین دربرگیرنده محل‌های مورد استفاده برای فعالیتهای اجتماعی مرتبط با صنعت مانند کاربری های مسکونی، مذهبی و آموزش و پرورش است. میراث صنعتی یکی از مهمترین انواع ساختمانها است که به نمایش تحولات صنعتی محیط مصنوع می‌پردازد و نمادی از ارزشه ای فرهنگی و اجتماعی جامعه در زمان ساخت اثر به شمار می آید. بنابراین کنوانسیونهای بین المللی به بیان اصول بنیادین بهم منظور حفاظت از میراث صنعتی به شکل موثر می‌پردازند (صمدزاده یزدی و همکاران، ۱۳۹۸).

۳- روش مطالعه

پژوهش فوق از نوع کاربردی و با راهبرد مطالعه موردی است. در این پژوهش به میزان تطبیق پذیری پایدار در ۲ بنای صنعتی با کاربری های جدید پرداخته می‌شود. براساس مشاهدات میدانی کاربری موزه در این ۲ بنا رایج است. همانطور که گفته شد نمونه‌های انتخاب شده شامل: موزه آثار طبیعی و حیات وحش هفت چنار و گالری موزه تاروپود زمان شیراز هستند. داده ها به صورت مشاهدات میدانی، عکاسی، مطالعات کتابخانه ای و پرسش نامه گرد آوری شده اند. پرسش های عرضه شده به متخصص ها و بازدید کنندگان غیرمتخصص بر اساس بخش دوم و سوم از شاخص های بدست آمده از پیشینه تحقیق و مبانی نظری تنظیم شده اند. میزان رضایت عمومی از تغییر کاربری نیز در هر گروه مورد سوال بوده است متخصص ها شامل ۲۰ نفر از معماران و کارشناسان میراث فرهنگی بوده اند و غیر متخصص ها شامل ۴۰ نفر از بازدیدکنندگان این مکان ها انتخاب گردیده اند. پرسش های مطرح شده با بله، خیر، نمیدانم به پاسخ میرسد تمامی سوالات با ترتیبی یکسان از هر دو گروه پرسیده شده اند سوالات آزاد به صورت (به چه طریقی...؟) و (چگونه می توان...؟) هستند.

چند نمونه از پرسش ها:

- آیا از تغییر کاربری بنا رضایت دارید؟ در صورتی که پاسخ شما خیر است دلایل خود را ذکر کنید.
- آیا تغییر کاربری باعث حفظ سلامت بنا می‌شود؟
- آیا تغییرات اعمال شده در بنا برای پذیرش کاربری جدید قابل قبول است؟

۳-۱- مطالعات موردی

براساس مشاهدات میدانی ۲ بنا که در گذشته دارای کاربری های صنعتی بوده اند و در حال حاضر دارای کاربری فرهنگی و موزه هستند به عنوان نمونه‌های مورد مطالعه انتخاب شدند.

۳-۱-۱- موزه آثار طبیعی و حیات وحش هفت چنار

این بنا در سال ۱۳۰۱ ه.ش به منظور بهره برداری صنعتی به عنوان اولین کارخانه برق تهران و کارخانه جوراب بافی در ده بریانک ساخته شد و هم اکنون از مفاخر معماری به شمار می آید که در سال ۱۳۷۸ در لیست آثار و ابنیه ملی ایران قرار گرفت. موزه هفت چنار در زمینی به مساحت ۷۶۹۳ متر مربع و زیر بنای ۲۶۸۳ متر مربع قرار گرفته.

شکل ۳- موزه آثار طبیعی و حیات وحش هفت چنار
منبع: نگارندگان

شکل ۲- موزه آثار طبیعی و حیات وحش هفت چنار
منبع: نگارندگان

۳-۱-۲- گالری موزه تارو پود زمان شیراز

بنای این موزه در ابتدا کارخانه نساجی بود که در سال ۱۳۱۳ با عنوان شرکت سهامی نساجی فارس شروع به کار کرد اما به دلیل مشکلات مالی پس از چند سال تعطیل شد و به بنای متروکه تبدیل شد. در سال ۱۳۸۷ بنای یکی از ساختمان های نساجی

که در واقع ساختمان اداری بود به یک گالری موزه تبدیل شد و بدان سبب نه تنها موقعیت کارخانه قبلی را تعریف کند بلکه ادای احترامی به عصر جدید صنعت در شیراز باشد.

شکل ۵- گالری موزه زمان شیراز
(منبع: نگارندگان)

شکل ۴- گالری موزه زمان شیراز
(منبع: نگارندگان)

۴- یافته‌ها

در مجموع هر دو گروه پرسش شونده در مورد تغییر کاربری و استفاده مجدد از نمونه‌ها رضایت بالایی داشتند و معتقدند حفظ و نگهداری این بناها مهم بوده و باید از تخریب این بناها و جایگزینی بناهای جدید به جای این بناها جلوگیری شود. داده‌های مرتبط با هر معیار در خصوص دو نمونه مورد مطالعه بررسی می‌شود:

حفاظت در برابر آسیب‌ها: هر دو گروه متخصص و غیر متخصص معتقدند که بناها در برابر آسیب‌های احتمالی محافظت خواهد شد. در این شاخص بالاترین درصد به گالری موزه تارو پود زمان اختصاص داشت. ۸۰٪ متخصص‌ها و ۷۵٪ غیرمتخصص‌ها بر این امر معتقد بودند و دلیل اصلی خود را همخوانی کاربری جدید (موزه) با کاربری پیشین (کارخانه نخ) بیان کردند (نمودار ۱).
اصالت بخشی: در خصوص اصالت بخشی در طراحی هر یک از نمونه‌ها هر دو گروه مصاحبه‌شوندگان معتقد بودند که در طراحی گالری موزه تارو پود زمان ردپای گذشته بنا بیشتر به چشم می‌خورد ۶۵٪ از متخصص‌ها و ۸۰٪ از غیر متخصص‌ها بر این امر صحت گذاشتند (نمودار ۲).

انطباق سازه بنا با عملکرد جدید: در مورد شاخص مناسب بودن ساختار سازه و عملکرد جدید بنای موزه ی تاروپود زمان شیراز درصد قابل قبولی را به خود اختصاص داد (نمودار ۳).

جنبه‌های زیبایی شناختی: در این شاخص گالری موزه ی تاروپود زمان بیشترین درصد را به خود اختصاص داد. متخصصین دلیل اصلی خود را تناسب المان‌های استفاده شده که خود جزوی از گذشته بنا بودند و ترکیب آن‌ها با تکنولوژی جدید ذکر کردند. و غیر متخصص‌ها دلیل اصلی خود را یاد آوری بخشی از آنچه را که دورانی در این بنا گذشته و زنده کردن خاطرات توصیف کردند (نمودار ۴).

همانگی بین کاربری و بنا: هر دو بنا درصدهای قابل قبولی را در این شاخص به خود اختصاص دادند. در این شاخص گالری موزه تاروپود زمان بیشترین درصد را به خود اختصاص داد. هر دو گروه معتقد بودند که این بنا هر آنچه که در گذشته بوده به زمان حال حاضر منتقل شده با این تفاوت که در گذشته کاربری صنعتی داشته اما در این زمان تنها تغییر کاربری داده است (نمودار ۵).

برگشت پذیری: در این شاخص گالری موزه تارو پود زمان بیشترین درصد را از هر دو گروه به خود اختصاص داد. متخصص‌ها بر این باور بودند طراحی انجام شده در این بنا به گونه‌ای بوده که اصل برگشت پذیری رعایت شده است (نمودار ۶).

سادگی در طراحی: هر دو بنا دارای درصدهای قابل قبولی بودند در این شاخص بیشترین درصد از هر دو گروه به گالری موزه زمان اختصاص یافت (نمودار ۷)

رویکرد طراحی: و در نهایت در رویکردهای طراحی که هر بنا به خود دیده بود گالری موزه زمان بیشترین درصد مثبت را از هر دو گروه به خود اختصاص داد. ۷۵٪ از غیرمتخصص‌ها و ۶۵٪ از متخصص‌ها به موزه تاروپود زمان صحت گذاشتند و بیشترین مخالف را در این شاخص موزه آثار طبیعی و حیات وحش هفت چنار با ۸۵٪ رای منفی از طرف متخصص‌ها و ۶۰٪ رای منفی از طرف غیر متخصص‌ها به خود اختصاص داد. متخصص‌ها معتقدند رویکرد طراحی در موزه تاروپود زمان علاوه بر اینکه دارای تناسب بیشتری با فضای داخلی این بنا است کم‌ترین خدشه را در اصالت بنا دارد و بیشترین پیوند را با گذشته بنا برقرار می‌کند (نمودار ۸).

جدول ۱- ارزیابی های مربوط به نظرات مصاحبه شوندگان متخصص، تدوین نگارندگان

نمونه ها	پاسخ ها	شاخص های ارزیابی						
		حفاظت در برابر آسیب ها	اصالت بخشی	انطباق سازه بنا با عملکرد جدید	جنبه های زیبایی شناختی	هماهنگی بین کاربری و بنا	برگشت پذیری	سادگی در طراحی
موزه	بلی	۷۵٪	۳۰٪	۴۰٪	۳۰٪	۸۰٪	۲۰٪	۵۰٪
هفت چنار	خیر نمیدانم	۱۵٪	۶۰٪	۰	۷۰٪	۱۰٪	۷۵٪	۲۰٪
گالری	بله	۱۰٪	۱۰٪	۶۰٪	۰	۱۰٪	۵٪	۳۰٪
موزه تار و پود	خیر	۸۰٪	۶۵٪	۷۰٪	۵۰٪	۸۵٪	۸۵٪	۷۰٪
زمان	نمیدانم	۱۰٪	۲۰٪	۱۵٪	۳۰٪	۵٪	۱۰٪	۲۰٪

جدول ۲- (پایین). ارزیابی های مربوط به نظرات مصاحبه شوندگان غیر متخصص، تدوین، نگارندگان.

نمونه ها	پاسخ ها	شاخص های ارزیابی						
		حفاظت در برابر آسیب ها	اصالت بخشی	انطباق سازه بنا با عملکرد جدید	جنبه های زیبایی شناختی	هماهنگی بین کاربری و بنا	برگشت پذیری	سادگی در طراحی
موزه	بلی	۷۰٪	۴۰٪	۳۰٪	۴۰٪	۶۰٪	۳۰٪	۶۰٪
هفت چنار	خیر نمیدانم	۱۲٪/۵	۵۰٪	۶۰٪	۳۷٪/۵	۲۰٪	۴۰٪	۲۰٪
گالری	بله	۱۷٪/۵	۱۰٪	۱۰٪	۲۲٪/۵	۲۰٪	۳۰٪	۱۰٪
موزه تار و پود	خیر	۷۵٪	۸۰٪	۸۵٪	۶۵٪	۸۰٪	۷۵٪	۸۰٪
زمان	نمیدانم	۲۰٪	۱۰٪	۱۵٪	۲۵٪	۱۰٪	۲۵٪	۱۵٪

نمودار (۲) اصالت بنا، (نگارندگان)

نمودار (۱) حفاظت در برابر آسیب ها، (نگارندگان)

نمودار (۴) جنبه های زیبایی شناختی (نگارندگان)

نمودار (۳) انطباق سازه ای بنا با عملکرد جدید (نگارندگان)

نمودار (۶). برگشت پذیری، (نگارندگان)

نمودار (۵). هماهنگی بین کاربری و بنا (نگارندگان)

نمودار (۸). رویکرد طراحی (نگارندگان)

نمودار (۷). سادگی در طراحی (نگارندگان)

۵- نتیجه گیری

نتایج حاصل از ارزیابی ها نشان می دهد اگر معیار سنجش رویکرد معماری داخلی در مواجهه با بناهای تاریخی برای تبدیل میراث صنعتی به موزه را بر مبنای مداخله و کیفیت ایجاد تغییر در بنا با توجه به ارزش آن و ارزش آثار در نظر داشته باشیم، در موزه تار و پود زمان شیراز معماری داخلی بر معماری بنا تاثیر گذار بوده است؛ در یک موزه توجه به ارزش و نمایش اشیا جزو نکات مهم است، معماری داخلی در موزه تار و پود زمان بیش از آن که اشیا را به نمایش گذارد مانند یک اثر نمایشگاهی در فضای داخلی بنا شکل گرفته است و خود را به نمایش گذاشته است چرا که بخش اعظم اشیا موجود در این موزه جزوی از بنا بوده و بنای این موزه نیز خود روایتگر گذشته و اصالت این بنا بوده است و حداقل مداخلات در طراحی داخلی این بنا علاوه بر اینکه باعث رعایت اصل برگشت پذیری در طراحی داخلی این بنا می شود در برگزیده اصل سادگی در طراحی نیز می شود. انطباق سازه ای بنا با عملکرد جدید و همینطور هماهنگی بین کاربری و بنا باعث میشوند که این بنا در برابر آسیب هایی که از افزایش بار زنده (افراد) و بار مرده (اشیا) در بنا صورت میگرد حفاظت شود و همینطور تجدید کاربری خود باعث حفاظت بنا در برابر اثرات مخرب می شود. با توجه به تمامی مواردی که ذکر شد می توان پی برد که طراحی داخلی انجام شده در این مصداق بارز رویکرد طراحی زمینه گرا در این بنا است که هدف اصلی در این رویکرد-۱ تاکید بر طراحی تاریخی با در نظر گرفتن ارزش های زمان ساخت بنا ۲- استفاده از مصالح تاریخی با ماهیت نو ۳- حفظ ماهیت اصلی بنا با استفاده از مصالح معاصر است. همینطور از بُعد جنبه های زیبایی شناختی به دلیل اینکه ساختمان بازسازی شده با عملکرد جدید و متفاوت دارای اجرای صحیح است تاثیرات بالقوه و مثبت در زیبایی را نیز ایجاد می کند

در مورد بررسی شده بعدی یعنی موزه آثار طبیعی و حیات وحش هفت چنار، برای اینکه این بنا بتواند به صورت موزه ای عمومی مورد استفاده قرار گیرد، معماری داخلی این بنا در تغییرات بعدی در مواجهه با بنا کیفیت فضای داخلی آن را تغییر داده است. موزه آثار طبیعی و حیات وحش هفت چنار از نظر کیفیت بصری فضای داخلی به دو دسته تقسیم می شود؛ آثاری که برای نمایش آنها ویرترین طراحی و اجرا شده است و آثاری که مرتبط با معماری و معماری داخلی بناست و به صورت تزئینات معماری در بنا به کار رفته است، به همین دلیل معماری داخلی در مواجهه با بنای تاریخی دو رویکرد دارد بدین ترتیب که ابتدا در پی طراحی مبلمان موزه ای و فراهم ساختن شرایط مناسب برای نمایش اشیا است. به همین دلیل ویرترین هایی طراحی و اجرا شده است که هیچ سختی با بنا و اصالت بنا ندارند. با توجه به اصالت، خصوصیات کالبدی و تناسب فضای موزه آثار طبیعی و حیات وحش هفت چنار در بررسی رویکرد معماری داخلی برای ایجاد شرایط مناسب نمایش اشیا، استفاده از این گونه ویرترین ها نشان از بی توجهی به ارزش های بناست چرا که ویرترین های سنگین و حجیم از نظر بصری در تناسب با روح کلی بنا و فضای داخلی موزه نیست، و همینطور ممکن است به دلیل وزن زیاد با مرور زمان به بنا آسیب رساند. رویکرد دوم در مواجهه با خود بنای تاریخی است که برای تبدیل آن به موزه ساختار اصلی بنا تغییر نکرده، ولی کیفیت کلی فضای داخلی با هدف بهسازی مرمت شده است. مهم ترین موضوعاتی که باید در فرایند استفاده مجدد از میراث صنعتی لازم است مورد توجه قرار گیرند به این شرح هستند:

- پیش از شروع به طراحی کسب اطلاعات کافی و فهم بنایی که قرار است تغییر کاربری در آن اجرا شود جزو نکات مهم و تاثیر گذار در تطبیق پذیری بنا است،
- اصالت بخشی در طراحی و حفظ اصالت بنا عاملی موثر در تغییر کاربری بنا است و باید به این نکته توجه شود،

- توجه به تناسب سازه بنای موجود با عملکرد جدید جهت تحمل بار زنده و مرده ،
- انتخاب رویکرد مناسب در معماری داخلی بنا رابطه متقابلی با حفاظت بنا، اصالت بخشی و جنبه های زیبایی شناختی در تجدید کاربری دارد
- سادگی در طراحی همانقدر که باعث حفظ اصالت بنا می شود باعث نمایش هر چه بهتر ارزش های بنا می باشد،
- استفاده از مواد و مصالح هماهنگ و هم راستا با روحیه فضا و اجرای برگشت پذیر،
- سازگاری با تغییر نیازها در آینده برای دستیابی به پایداری ،
- توجه در ارایه برخی از افزونگی در آنچه مادر ساخت و یا نوسازی و تغییر انجام می دهیم ، باید به خواسته های کیفی آینده پاسخ دهیم.
- ستفاده از سیستم های قابل انطباق برای ساختن بناهای پایدار برای تغییر نسل اول و امکان انطباق نسل های آینده.

منابع

۱. ارباسلی، آ. حفاظت معمارانه، موسسه انتشارات چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۹۳
۲. اشرفی، ن، نقی زاده، م. مقایسه تطبیقی فرایند شناخت و آفرینش - با تبیین جایگاه «حقیقت» و «ایده»- در هنر و معماری غربی و اسلامی، نشریه هویت شهر، ۱۳۹۴.
۳. کلیجانی مقدم، ن. تاریخ شناسی معماری ایران، مؤسسه انتشارات چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۸۴.
۴. ایمانی، ن، مومنی رنای، م. تحلیلی بر روش، مراتب و پیامدهای " فهم اثر معماری " ، نشریه نامه معماری و شهرسازی، ۱۳۹۱.
۵. احمدی، ب. ساختار هرمنوتیک، انتشارات گام نو، ۱۳۹۴
۶. بیان معماری؛ بروز حقیقت معماری در اثر، نشریه هنرهای زیبا شماره ۲۸، ۱۳۸۵. ماهوش، م.
۷. ضیاءشهبایی، ن، ایمانی، ن. نقش معماری داخلی در حفظ ارزش های نهفته در بنای تاریخی بررسی انتقادی باززنده سازی در موزه های موسیقی، مقدم و صبا، نشریه نامه معماری و شهرسازی، سال پنجم شماره ۱۰، ۱۳۹۲.
۸. فخاری تهرانی، ف، اصغریان جدی، ا، قدیری، ب. احیاء (اعطای عملکرد جدید به بناهای قدیمی)، نشریه صفا، شماره ۴، ۱۳۷۲.
۹. ضوابط طراحی معماری در بافت های تاریخی، نشریه شهر و معماری بومی . شماره ۱، ۱۳۹۰. ترک زبان، ش، محمد مرادی، ا.
۱۰. ایمانی، ن، محسنی، ع. جایگاه معماری داخلی در بهره برداری از بناهای تاریخی، همایش شناخت و معرفی مزیت ها و ظرفیت های احیاء و بهره برداری از اماکن تاریخی فرهنگی، تهران ۱۳۸۸.
۱۱. نژاد ابراهیمی، ا، شریفی سردرود، ع. عملکرد و رویکرد در تغییر کاربری تطبیقی بناهای تاریخی، انتشارات جهاد دانشگاهی قزوین، ۱۳۹۸.
۱۲. مقصودی، م، حبیبی، م. مرمت شهری: تعاریف، نظریه ها، تجارب، منشورها و قطع نامه های جهانی، روش ها و اقدامات شهری، موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۶.
۱۳. آصفی، م، ایمانی، ا، چالش های فناوری های نوین در معماری و تعامل آن با ارزش های معماری اسلامی ایران، نشریه باغ نظر، شماره ۲۱، ۱۳۹۱.
۱۴. ایمان طلب، ح، مظفر، ف، فیضی، م، خاک زند، م. تبیین الگوی ساختارهای جدید در محیط های تاریخی شهر های ساحلی خلیج فارس، نشریه مدیریت شهری، پیاپی ۴۷، ۱۳۹۶.
۱۵. پارسائی، ع، ایوبی، ر، رحیمی، ح. نارسایی های موجود در فرآیند بهسازی لرزه ای ابنیه تاریخی، نشریه باغ نظر، شماره ۴۶، ۱۳۹۶.
۱۶. صمدزاده یزدی، س، انصاری، م، بمانیان، م. ارزیابی تاثیر تغییر کاربری سازگار بر پایداری محیطی (نمونه موردی: میراث صنعتی ایران) ، فصلنامه نقش جهان، شماره ۱، ۱۳۹۸.
17. Brooker & Stone. "What is interior design?" publisher: Rotovision (2010) .
18. Bullen and Love. "Adaptive reuse of heritage building , Department of construction management , School of the built Environment ,curtin university perth, Australia, (2011)
19. Langstone , Hiu , Kwan , Hon & chan." The application of ARP modelling to adaptive reuse projects in Hongkong" habitat International, (2013).

20. El Sorady.D. "Assessment of the compaintibility of new user for heritage buildings : the example of Alexandria National Museum" Jornal of cutorial heritage , Alexandria , Egypt, (2013).
21. Lemire & Stovel. "Nara document on Authen city" japan :Nara, (1994).
22. Boid.K. "New functions in old buildings and study of functional chang in architecture from an aesthetic point of view" Haft Shahr publication, (2011).
23. Tallon."What do young people think of development? an exploration into the meanings young people make from NGO media" Victoria University of Wellington, (2013).
24. Brooker & Stone. "Reredings : interior Architecture and the design principles of remodelling existing building", (2004).
25. Stepowski.J, Sue. "The Hill that Refused to Break: Cultural Tourism Regenerates the Mining Town of Broken Hill", Industrial Heritage- Ecology & Economy, 2009 [XIV International TICCIH Congress, 2009, Freiberg, Germany – Selected Papers], (2009).
26. Muralidharan D. "The sustainable future: Adaptive re- use as a strategy for sustainable Indian cities" J Civ Eng Environ Technol, (2015).
27. Luis, L. "Industrial heritage: The past in the future of the city. Int J Energy Environ.:687-96, (2011).
28. Fabbri, K. "Energy incidence of historic building: Leaving no stone unturned". J Cult Heritage, (2013).
29. Yung EHK, Chan EHW."Implementation challenges to the adaptive reuse of heritage buildings: Towards the goals of sustainable, low carbon cities. Habitat Int", (2012) .
30. Häkkinen ,T . Assessment of indicators for sustainable urban construction. Civ Eng Environ Syst, (2007).
31. Langston, C & Shen LY . "Application of the adaptive reuse potential model in Hong Kong: A case study of Lui Sheng Chun. Int J Strateg Prop Manag", (2007).
32. Commission, St.Joseph Landmark. "Design Guidelines for St.Joseph , Missouri historic district. St. Joseph Landmark Commission", (2001).
33. Update Building Systems Appropriately.WBDG.2017. Acc date: 8th nov 2018 .Retrieved from <https://www.wbdg.org/design-objectives/historic-preservation/update-building-systems-appropriately>.
34. Llorens, Josep & Zanelli. " Structural membranes for refurbishment of the architectural heritage". Procedia Engineering, (2016).
35. Douet. "Industrial heritage re-tooled: The TICCIH guide to industrial heritage conservation" .Lancaster: Carnegie Publishing Ltd, (2012).
36. Falser. "Industrial Heritage in the world list in addition to the (Nizhny Tagil Industrial Heritage Charter) and (Principles of Dolbin)", (2011)
37. Douglas, Building Adaptatioan, Elseveir: Oxford,(2006).

پروپوزیشن گاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Factors affecting the change in the performance of Industrial heritage to public buildings (Case study : Haft Chenar Wild Museum & Shiraz Zaman Museum Gallery)

Milad Ejlali Diz¹, Mona Sedaghati Dafchahi², Mahsa Delshad Siahkali^{3*}

Abstract

Most of the industrial buildings that carry the valuable heritage of the architecture and industry of the past have been largely left unused. To protect this valuable heritage, in some of these buildings due to the obsolescence of the original function, there are new uses that can be referred to general uses. The main question is: What factors are effective in changing the use of industrial buildings to public buildings? In this research, first, in the literature section, the effective factors in changing the use of industrial buildings have been collected, which includes five parts, then two samples that have same type of performance are evaluated based on the second and third parts of the literature. The above research is trying, by carefully examining the challenges and opportunities, in addition to preserving values, to make the change of use of industrial buildings more adaptable. This research is an applied research, case study and survey. Based on studied samples, considering the second and third parts of the criteria collected in the literature, experts and non-experts are asked questions, the answers to the questions are analyzed according to the components of the second and third parts of the literature. From this research, we conclude that the gallery of the Shiraz Zaman Museum Gallery is more in line with the collected criteria than the Haft Chenar Wild life Museum, choosing the right design approach is related to protection, originality and aesthetic aspects in changing the use of the building.

Keywords: Industrial heritage, Reuse of the building, Building adaptability, Interior Architecture, Resuscitation

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1- Master student of interior architecture, College of Arts and Architecture, Islamic azad university Lahijan branch, Lahijan, Iran.

2- Master student of interior architecture, College of Arts and Architecture, Islamic azad university Lahijan branch, Lahijan, Iran.

3- Assistant Professor and Faculty member of the Department of Architecture, College of Arts and Architecture, Islamic azad university Lahijan branch, Lahijan, Iran.

corresponding author(Delshad_mah@liau.ac.ir)